تحلیل تأثیرات اقتصادی– اجتماعی موزه ملی فرش تبریز بر اقتصاد شهری این کلان‌شهر

کسری رهبری‌پور * کارشناس‌ارشد مهندسی معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، تبریز، ایران

حسن ستاری ساربانقلی استادیار گروه معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، تبریز، ایران

رسول درسخوان استادیار گروه شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، تبریز، ایران

دریافت: ۹۲/۱۲/۱۸ پذیرش: ۹۳/۰۶/۰۸

فصلنامه علمی- پژوهشی
اقتصاد و مدیریت شهری
شاپا: ۲۳۴۵-۲۸۷۰
نمایه در ISC، Econbiz، SID،
Ensani ،Magiran ،Noormags،
Civilica ،RICeST
www.Iueam.ir
سال چهارم، شماره چهاردهم، صفحات ۷۶-۶۳
بهار ۱۳۹۵

چکیده: تحقیق پیش‌رو با هدف شناسایی تأثیرات اجرای پروژه کاخ موزه فرش تبریز، از ابعاد مختلفی، به‌ویژه از بعد اقتصادی و اجتماعی بر گروه‌های مختلف شهروندان و اجتماع محلی انجام شده است. در این ارزیابی سعی شده ارزش‌های ذاتی، ابزاری و نهادی این موزه، در قالب اثرات اجتماعی و اقتصادی بررسی شود. این تحقیق با استفاده از رویکرد ترکیبی تکنوکراتیک و مشارکتی، نگاشته شده است که نتایج هر دو روش به اشکال کمی و کیفی در بخش یافته‌های تحقیق، نتیجه‌گیری و مدیریت پیامدها ذکر شده‌اند. تحقیق حاضر به روش پیمایشی انجام شده و حجم نمونه ۱۴۲ نفر شامل ساکنان، کسبه محل و عابرین می‌باشد. یافته‌ها نشان می‌دهند که ایجاد کاخ موزه فرش تبریز به لحاظ اقتصادی می‌تواند اثرات مثبتی از قبیل: اشتغال‌زایی، ایجاد زمینه سرمایه‌گذاری، رونق اقتصادی محل و نتایج مثبت اجتماعی از قبیل: توسعه تعاملات اجتماعی، افزایش دانش و اطلاعات مردم نسبت به صنعت فرش داشته باشد. از اثرات منفی این طرح نیز می‌توان به ایجاد شلوغی، ترافیک و سلب آسایش ساکنین محل و به هم خوردن بافت همگون اجتماعی محله اشاره نمود.

واژگان کلیدی: موزه، ارزیابی اثر اجتماعی، ارزش ذاتی، ارزش ابزاری، ارزش نهادی

طبقه‌بندی JEL: J۱۷, A۱۳, D۴۶, H۴۳

* مسئول مکاتبات: Kasra.rahbaripour@gmail.com

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.23452870.1395.4.14.4.7]

۱- مقدمه

موزه‌ها و اهدافی که برای آنها تعریف‌شده، مسئولیت مدنی و اجتماعی آنها و شکل تعاملات آنها با اجتماع محلی، در فرایندی مداوم در پاسخ به ضرورت‌های اقتصادی و اجتماعی محلی، ملی و جهانی، تغییر کرده‌اند. امروزه موزه‌ها باید خود را با ضرورت‌های اجتماعی و محیطی؛ از قبیل جمعیت و پایداری (Appleton, ۲۰۰۱)، عدالت اجتماعی و حقوق بومیان محل، هماهنگ کنند. امروزه حامیان مالی و ذی‌نفعان موزه‌ها، تصدیق می‌کنند که موزه‌ها و برنامه‌های آنها برای اینکه بتوانند حمایت‌های بیشتری کسب کنند باید تأثیرات و ارزش‌های خود را بر اجتماعات محلی به نحو مناسبی نشان دهند. امروزه موزه‌ها، فرایندهای پیچیده‌ای را تجربه می‌کنند (Van Alest & Boogaarts, ۲۰۰۲) که ناشی از عوامل مختلفی از قبیل: تضعیف اقتصاد، کاهش حمایت‌های عمومی از بخش هنر و فرهنگ، چرخش و تغییرات علائق انسان‌ها به سمت هنرهای دیجیتالی (Message, ۲۰۰۶; Parry & Burton, ۲۰۱۰) و مشارکت و فعالیت آنها در تولیدات و تجارب فرهنگی می‌باشد. در این دوره، ارزیابی تأثیرات فرهنگی، اقتصادی و سازمانی موزه‌ها دشوارتر بوده و وجوه نسبتاً ناخواسته تأثیرات از واکنش نهادها به تأثیرات پیش‌بینی نشده (سازمانی، استراتژیکی و سیاسی) ناشی می‌شود (Bedate et al., ۲۰۰۹). به‌طور کلی می‌توان ادعا نمود که در دهه‌های اخیر تعداد موزه‌ها افزایش یافته، دسترسی به آنها بیشتر شده و مدرن‌تر شده‌اند و همچنین تغییراتی که در آنها ایجاد شده سبب توسعه نقش و دامنه کنش‌های اجتماعی آنها شده است (Mozaffary, ۲۰۰۷). از موزه‌ها انتظار می‌رود که نقش‌های مختلفی را در زمینه‌های گوناگون ایفا کنند. این نقش‌ها را می‌توان دربرگیرنده ایجاد زمینه‌های مشارکت در اجتماعات محلی، تأمین‌کننده نیازها و خواسته‌های بازدیدکنندگان مختلف، جذب‌کننده گردشگر و منابع مالی و تقویت برندهای مکانی دانست.

یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های بارز شهر تبریز که هویت خاصی به آن بخشیده و همواره نام تبریز را در بین شهرهای دیگر مطرح می‌کند، هنر و صنعت قالی‌بافی می‌باشد که در کنار ارزش ذاتی و هنری، این صنعت نقش مهمی در اقتصاد شهر ایفا نموده (مرصوصی و خانی،۱۳۹۰) و منبع درآمد بخش قابل‌توجهی از طبقات متوسط و پایین شهر را تشکیل می‌دهد که به نظر می‌رسد در یک دهه اخیر با توجه به عدم‌حمایت از جانب نهادهای ذی‌ربط، کارکرد اقتصادی این صنعت، حداقل در بخش‌های پایین جامعه، کمرنگ‌تر شده است. این مسأله در صورت تداوم می‌تواند ارتباط نسل‌های آینده را با این هنر و صنعت از بین برده و بخش مهمی از هویت و تاریخ شهر تبریز را به فراموشی بسپارد؛ بنابراین یکی از مهم‌ترین کارکردهای احداث کاخ‌موزه فرش تبریز، می‌تواند تقویت دانش و اطلاعات و تعاملات مرتبط با صنعت فرش، برای حفظ این گنجینه مهم فرهنگی باشد. احداث کاخ‌موزه فرش تبریز نیز همانند دیگر پروژه‌ها و برنامه‌های شهری، علاوه‌بر داشتن تأثیرات آشکار و برنامه‌ریزی شده که ضرورت انجام چنین طرحی را نشان می‌دهد، می‌تواند تأثیرات و پیامدهای پنهان و پیش‌بینی نشده‌ای نیز باشد که ممکن است این نتایج، تأثیرات مثبت یا منفی بسیاری را در اجتماع محلی یا ذی‌نفعان مرتبط با طرح به‌وجود آورد. از این رو، هدف اصلی انجام تحقیق حاضر، شناسایی تأثیرات احتمالی پنهان و برنامه‌ریزی نشده طرح احداث کاخ‌موزه فرش تبریز، با هدف رفع نواقص و ایجاد زمینه لازم برای کارایی بیشتر این طرح از جنبه‌های اجتماعی و فرهنگی قبل از بهره‌برداری کامل از آن می‌باشد.

هدف این تحقیق، ارزیابی تأثیر اجتماعی التزام پیش‌گستر برای نتایج طرح‌های توسعه و نه فقط

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.23452870.1395.4.14.4.7]

شناسایی تأثیرات مثبت و منفی یا بهبود آنها می‌باشد. کمک به اجتماعات محلی و دیگر ذی‌نفعان، در شناخت اهداف توسعه و اطمینان از اینکه اثرات مثبت به حداکثر می‌رسد، به اندازه کاهش خطرات و صدمات احتمالی ناشی از آن، اهمیت دارد. فرایند ارزیابی تأثیر اجتماعی به اجتماعات محلی در تعیین نوع، اندازه و دوره اثرات مثبت و منفی طرح‌ها و احتمال وقوع آنها کمک می‌کند. استراتژی‌ها برای کاهش و دوری از اثرات منفی احتمالی، معرفی می‌شوند و همین‌طور برای تقویت اثرات مثبت، راهکارهایی ارائه می‌شوند. همچنین در ارزیابی، فرصتی برای نظارت و ارزیابی طرح‌ها در آینده، فراهم می‌شود (Barrow, ۲۰۰۰; Kimble, ۲۰۱۴). در مطالعه حاضر، هدف اصلی، کاهش پیامدهای منفی اجرای پروژه کاخ‌موزه فرش تبریز بر مردم و اجتماع محدوده طرح و ایجاد محیطی مساعدتر برای زندگی شهروندان است.

اهداف فرعی تحقیق عبارتند از:

۱- شناسایی اثرات اجرای پروژه کاخ‌موزه فرش تبریز از ابعاد مختلف به‌ویژه از بعد فرهنگی و اجتماعی بر گروه‌های مختلف شهروندان و اجتماع (شناسایی وضعیت موجود و ارائه نوع‌شناسی تأثیرات اجتماعی- فرهنگی)

۲- شناسایی محدوده‌ای که اجرای پروژه کاخ‌موزه فرش تبریز بر شهروندان و اجتماع تأثیر می‌گذارد (تعیین قلمرو تأثیر پروژه)

۳- ارائه راهکارهایی در راستای کاهش اثرات اجتماعی- فرهنگی ناشی از اجرای پروژه کاخ‌موزه فرش تبریز.

معرفی پروژه

ساختمان موزه فرش تبریز، معماری شکیل و چشم‌گیری خواهد داشت که آذین‌های نمای بیرونی آن شبیه به دار قالی است. سطح نمایشی موزه، مساحتی برابر ۳۴۰۰ مترمربع را دربر می‌گیرد که شامل چهار طبقه تالار خواهد بود و برای نمایش انواع قالی‌های دست‌بافت و گلیم، مورد استفاده قرار خواهد گرفت. تالار طبقه همکف، به نمایشگاه و فروشگاه دائمی، تالار طبقه اول به موزه فرش‌های دستبافت عصر معاصر، طبقه دوم به نمایشگاه تابلو فرش‌های زیبا و بی‌مانند تبریز و سردرود و طبقه سوم، به موزه فرش‌های با عمر بالای صد سال و تالار همایش مجموعه در موزه فرش انواع گلیم‌ها و فرش‌های دست‌بافت، با توجه به مرغوبیت و قدمت آن‌ها و با در نظر گرفتن ویژگی‌های قالی ایران از لحاظ رنگ‌آمیزی، طرح، نقش، بافت و تنوع مناطق قالی‌بافی حفظ و نگه‌داری خواهد شد. هم‌چنین برای استفاده بازدیدکنندگان موزه، فیلم‌ها و اسلایدهایی در زمینه قالیبافی و گلیم و هنرهای دستی ایران در سالن نمایش موزه، به نمایش در خواهد آمد. این موزه در بافت سنتی کلان‌شهر تبریز، در خیابان خاقانی و در جوار مسجد کبود، در حال احداث است (علی قریب، ۱۳۸۶).

حدود جغرافیای تأثیرات

محل قرارگیری پروژه، یکی از نقاط مرکزی شهر تبریز است که در مسیر یکی از شریان‌های اصلی مواصلاتی شهر قرار دارد که شرق و غرب تبریز را به هم پیوند می‌دهد. از مهم‌ترین ویژگی‌های مهم محل قرارگیری پروژه، می‌توان به شلوغی و تردد زیاد عابران و اتومبیل‌ها در این منطقه اشاره نمود که ناشی از وجود مراکز اداری مختلف (شهرداری تبریز، اداره برق، بانک‌های مختلف، آتش‌نشانی، بیمارستان زکریا، ادارات ثبت اسناد و ثبت احوال...)، وجود اماکن تاریخی و فرهنگی (ساختمان شهرداری، موزه آذربایجان، مسجد کبود)، وجود مراکز خدماتی و تجاری مختلف و سکونت بخشی از شهروندان تبریز در این منطقه می‌باشد. این منطقه یکی از مناطق قدیمی شهر تبریز می‌باشد که وجود کوچه‌های تنگ و باریک و بناهای قدیمی و فرسوده در کنار بناهای مدرن و امروزی، برجستگی خاصی به لحاظ شهری به این منطقه می‌بخشد و تقابل

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.23452870.1395.4.14.4.7]

سنت و مدرنیسم را در این منطقه به وضوح می‌توان مشاهده نمود؛ بنابراین محدوده تأثیرپذیری طرح کاخ‌موزه فرش تبریز، در حوزه محله‌ای و نهادهای ذی‌ربط پیش‌بینی می‌گردد و بازندگان و برندگان عمده این طرح را باید در محدوده جغرافیایی محله و عمدتاً ساکنین و کسبه آن و نهادهای صنفی و فرهنگی و عموم مردم جست‌وجو نمود.

ذی‌نفعان طرح: اجرای پروژه کاخ‌موزه فرش تبریز با توجه به اثرات اجتماعی و فرهنگی که دارد، افراد و گروه‌های مختلفی را تحت تأثیر قرار می‌دهد که از آن جمله در سطح فردی می‌توان به ساکنین محل، کسبه محل، متخصصان و هنرمندان حوزه فرش، سرمایه‌گذاران و تجار و عموم مردم اشاره نمود. در سطح منطقه‌ای و شهری، نهادهای مرتبط با مدیریت شهری؛ یعنی شهرداری، نیروی انتظامی و سازمان‌های صنفی، به‌عنوان ذی‌نفعان طرح به شمار می‌روند.

۲- پیشینه تحقیق

تاک[۱] (۲۰۱۵) به بررسی تأثیرات اقتصادی موزه‌ها در انگلیس پرداخت. او در مطالعه خود، تأثیر مستقیم موزه‌ها را بر روی اماکن و سازمان‌ها، اشتغال، درآمد و خروجی اقتصادی و اثرات غیرمستقیم موزه‌ها را بر روی گردشگری، مکان‌یابی، بازاریابی، توسعه اقتصادی محلی، یادگیری مهارت‌ها و توسعه اجتماعی همراه با مباحث سلامتی، محیط‌زیست و دیپلماسی بررسی کرده است.

پیککولا[۲] و همکارانش (۲۰۱۴) در تحقیقی، به بررسی تأثیر اقتصادی موزه‌ها در کشور فنلاند پرداخته‌اند. در این تحقیق از روش داده-ستانده استفاده شده و ابزار جمع‌آوری اطلاعات، پرسشنامه و مصاحبه مستقیم می‌باشد. به اعتقاد وی، موزه‌ها، مقاصد فرهنگی مهمی هستند که هم بر روی خود موزه‌ها و هم محیط پیرامون آنها تأثیرات اقتصادی دارند. موزه‌ها نقشی اساسی در افزایش سهم صنعت گردشگری هر کشور ایفا می‌کنند. موزه‌ها علاوه‌بر تأثیرات اقتصادی مستقیم، می‌توانند تأثیرات جانبی و غیرمستقیمی در سایر بخش‌های اقتصادی؛ از جمله حمل‌ونقل و تسهیلات رفت‌وآمدی داشته باشند.

جواهری (۱۳۸۳) در مقاله‌ای به بررسی کارویژه‌های موزه پرداخته است. به اعتقاد وی موزه‌ها با کارکردهای نوینی که بر عهده گرفته‌اند، تأثیر شگرفی بر اقتصاد کشورهای توسعه‌یافته و نیز در حال توسعه از طریق جذب گردشگر داشته و همچنین بین توسعه اقتصادی و تعداد موزه‌ها و سرمایه‌گذاری و تنوع و گسترش فعالیت موزه‌ها رابطه مستقیمی وجود دارد. جواهری در تحقیق خود، برخی از کارکردهای موزه‌ها را شامل: ایجاد حس خودباوری در نسل‌های امروزی و آینده، عامل جذب توریسم و افزایش درآمد ملی و تبلیغ‌کننده ارزش‌ها و باورهای ملت‌ها می‌داند.

۳- مبانی نظری

ارزیابی اثرات اجتماعی و فرهنگی، چارچوبی فراگیر می‌باشد که از طریق آن، می‌توان اثرات مثبت و منفی طرح‌های توسعه شهری بر مردم و اجتماع محلی در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیستی-کالبدی را ارزیابی نمود. از طریق ارزیابی اثرات اجتماعی و فرهنگی، این فرصت فراهم می‌شود که اجتماعات محلی، پروژه‌ها و سیاست‌هایی که کیفیت زندگی آنها را تحت تأثیر قرار می‌دهند را به چالش بکشند. بسیاری از طرح‌های توسعه شهری با وجود ارزیابی زیست‌محیطی و اقتصادی، فاقد ارزیابی‌های اقتصادی و فرهنگی می‌باشند (Foster, ۲۰۰۶).

ارزیابی اثرات اجتماعی، مقولات زیر را شامل می‌شود:

۱ -Tuck
۲- Piekkola

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-03]
[DOR: 20.1001.1.23452870.1395.4.14.4.7]

- شیوه زندگی مردم: مردم به‌طور روزمره چگونه زندگی می‌کنند، کار می‌کنند، با یکدیگر بازی و تعامل می‌کنند.

- فرهنگ: باورها، رسوم، ارزش‌ها، زبان و گفتمان مشترک انسان‌ها

- اجتماع: انسجام اجتماعی، ثبات، ویژگی‌ها، خدمات و تسهیلات

- نظام‌های سیاسی: میزان مشارکت و تأثیرگذاری مردم در تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌های مرتبط با زندگی‌شان، میزان دموکراتیزه شدن جامعه و منابعی که برای این اهداف به‌کار گرفته می‌شوند.

- محیط‌زیست: کیفیت آب‌وهوایی که مردم از آن استفاده می‌کنند، در دسترس بودن و کیفیت غذایی که مصرف می‌کنند، میزان خطرات و تهدیدهای زیست‌محیطی، شلوغی و سروصدا، کفایت سیستم فاضلاب، امنیت فیزیکی و دستیابی به منابع طبیعی

- بهداشت و سلامتی: شامل سلامت فیزیکی، روانی، اجتماعی و روحی و فقدان بیماری

- حقوق فردی و مالکیت: آیا مردم به لحاظ مالی تحت تأثیر قرار می‌گیرند، آیا مردم دچار مضیقه‌هایی خواهند شد که آزادی مدنی آنها را به مخاطره بیاندازد؟

- بیم‌ها و امیدها: تصور از امنیت، بیم از آینده یا امید در مورد خود و فرزندان در آینده.

در یک دهه اخیر، تسلط پارادایم‌های اقتصادی در ارزیابی اثرات موزه‌ها به نقد کشیده شده‌اند و تغییرات اجتماعی مرتبط با کار، فراغت، ساختار خانواده و اجتماع، ارزش‌ها، سازمان‌ها و تکنولوژی، مورد توجه قرار گرفته‌اند (ICOM, ۲۰۰۷)؛ در نتیجه، برای ایجاد برنامه‌های پایدار توسعه که با نیازها و خواسته‌های اجتماعی تطابق داشته باشند، تأکید مجددی به عوامل اجتماعی، زیست‌محیطی و فرهنگی شده است (Culture Heritage Consortium, ۲۰۰۲). بررسی ادبیات نظری مرتبط با اثرات اجتماعی موزه‌ها، سه ارزش اصلی آنها را برای جامعه مشخص می‌کند که عبارتند از:

ارزش ذاتی: موزه‌ها مرتبط با محتوای هنری‌شان می‌باشند که بخش مهمی از یک تجربه فرهنگی محسوب می‌شود و فی‌النفسه دارای ارزش می‌باشند. همچنین ارزش ذاتی، اثراتی سوبژکتیو بر افراد دارد و در اندیشه، احساسات و روحیات آنها تأثیرگذار می‌باشد (Lampi & Orth, ۲۰۰۹). ارزیابی این نوع از ارزش‌ها، کمی دشوار است و با ابزارها و سنجه‌های کمی، تقریباً ناممکن می‌باشد.

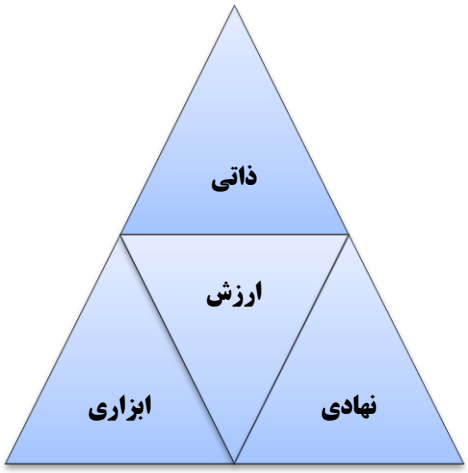
ارزش ابزاری: به وضعیتی اشاره می‌کند که در آن، فرهنگ، به‌عنوان ابزاری برای رسیدن به اهداف دیگر به‌خصوص در زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی؛ از قبیل بهداشت، بازسازی شهری، شمول اجتماعی، ایجاد اشتغال، گسترش توریسم و نظایر آن استفاده می‌شود (Hooper-Greenhill, ۲۰۰۷). معمولاً سیاست‌گذاران به ارزش ابزاری پدیده‌های فرهنگی، توجه کمتری دارند؛ زیرا آنها بیشتر به پیامدهای جمعی و عمومی این پدیده‌ها تمرکز می‌کنند و بیشتر می‌خواهند بدانند تحت چه شرایطی و با صرف چه هزینه‌هایی می‌توان از این پدیده‌های فرهنگی به نفع عموم استفاده نمود.

ارزش نهادی: به شیوه‌های تعاملات سازمان‌ها با یکدیگر و به‌ویژه زمانی که این تعامل با عامه مردم انجام می‌شود، توجه دارد. موزه‌ها در روابط و تعاملات خود با بازدیدکنندگان مختلف است که در موقعیتی قرار می‌گیرند که می‌توانند فرصت لازم را برای رشد، یادگیری و تعلق یافتن با یک اجتماع ایجاد کنند (اشرفی، ۱۳۸۹). در این معنا، ارزیابی به منزله برآورد و سنجش ارزشی است که مردم به ابعاد جمعی فرهنگ قائل می‌شوند (آیت‌الله‌زاده شیرازی، ۱۳۷۱). نکته حائز اهمیت در اینجا آن است که در مورد موزه‌ها هر سه جنبه باید به‌طور همزمان مورد توجه قرار گیرد و تعادلی

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.23452870.1395.4.14.4.7]

بین آنها برقرار شود؛ یعنی باید از تسلط یکی از این جنبه‌ها بر دیگر جنبه‌ها و تمرکز بیش از حد به ابعاد ابزاری فرهنگ، خودداری کرد؛ زیرا این موزه‌ها، بخشی از سرمایه عمومی جامعه محسوب می‌شوند و بنابراین منافع آن بیش از آنکه یک شخص یا گروه خاصی را شامل گردد باید بتواند به نیازهای عموم مردم نیز توجه داشته باشد. در صورتی که به ارزش ذاتی فرهنگ، بیش از حد توجه شود، هنر به پدیده‌ای گرانبها تبدیل خواهد شد که فقط در انحصار گروه اندکی از نخبگان جامعه قرار خواهد داشت. زمانی که تأکید بیشتر بر ارزش ابزاری هنر باشد، هنرمندان و متخصصان هنری، دچار از خودبیگانگی گشته و احساس می‌کنند که هنرشان به‌عنوان وسیله‌ای برای اصلاح و جبران کاستی‌های اجتماعی، مورد استفاده قرار می‌گیرد. در صورتی که به بُعد نهادی هنر توجه بیشتری شود، به دید و بینش هنر، لطمه وارد خواهد شد؛ اما در صورتی که هر سه وجه، هم‌زمان مورد توجه قرار گیرد، می‌توان گفت که صندلی فرهنگ بر سه پایه استوار و مستحکم قرار خواهد گرفت (Holden, ۲۰۱۳). در شکل ۱، مثلث ارزش‌های سه‌گانه مورد نظر هولدن[۱] (۲۰۱۳) نشان داده شده است.



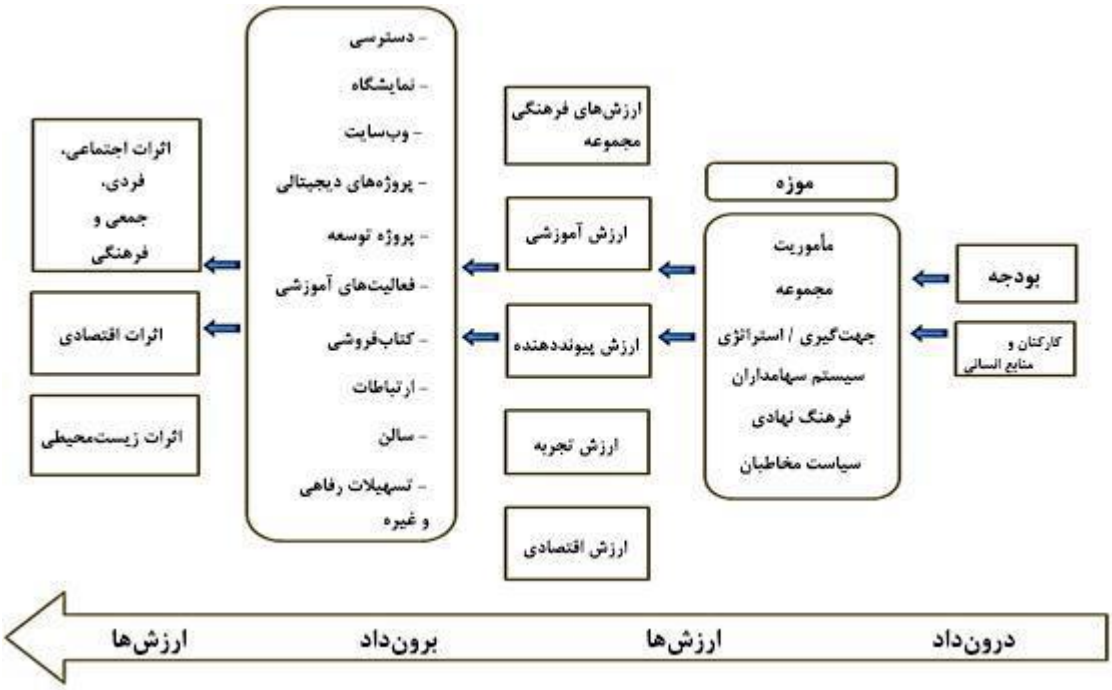
شکل ۱- ارزش‌های سه‌گانه موزه‌ها
منبع: (Holden, ۲۰۱۳)

به منظور نشان دادن ارزش‌های چندوجهی موزه‌ها، محققانی همچون گارنت[۲] (۲۰۰۲)، سلوود[۳] (۲۰۱۰)، اسکات[۴] (۲۰۰۶)، تروزبی[۵] (۲۰۰۶)، مدل‌ها و مقولات مفهومی گوناگونی را مطرح کرده‌اند. با وجود اینکه این مطالعات همیشه از مقولات یکسانی استفاده نکرده‌اند؛ اما بسیاری از آنها به مفاهیمی از قبیل: ارزش اقتصادی، ارزش فرهنگی و ارزش اجتماعی، اشاره نموده‌اند. ارزش اجتماعی را می‌توان مقوله‌ای کلان در نظر گرفت (Esteves et al., ۲۰۱۲) که دامنه گسترده‌ای از ارزش‌ها را دربر می‌گیرد که می‌تواند به‌طور بالقوه هم سطوح فردی (فرهنگی، تحصیلی، رشد فردی) و هم سطوح اجتماعی (بهداشت، شمولیت، سرمایه اجتماعی، شهروندی، فعالیت‌های عام‌المنفعه و غیره) را تحت تأثیر قرار دهد (Plaza, ۲۰۱۰). در مورد ارزیابی اثرات و ارزش موزه‌ها تمایز قائل شدن بین وجوه اجتماعی و فرهنگی، اغلب خالی از ابهام نیست. سلوود (۲۰۱۰)، ارزش فرهنگی را شکل متمایزی از ارزش‌های اقتصادی و اجتماعی می‌داند و به‌طور خاص این تفاوت وجود دارد که فعالیت‌های اصلی موزه‌ها (کلکسیون‌ها، برنامه‌ها و

۱- Holden
۲- Garnett
۳- Selwood
۴- Scott
۵- Throsby

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-03]
[DOR: 20.1001.1.23452870.1395.4.14.4.7]

نمایشگاه‌ها)، برای افراد و سازمان‌ها، ظرفیت فهم جهان پیرامون را فراهم می‌سازد. پر واضح است که واژه‌های ارزش و اثر به لحاظ مفهومی، سازه‌هایی هستند که دارای اشتراک معنایی بالایی با یکدیگر می‌باشند (Butler, ۲۰۰۷) و در واقع، دو روی یک سکه به حساب می‌آیند. مدل شکل ۲زنجیره‌ای را نشان می‌دهد که حاوی دروندادها، استراتژی‌ها، ارزش‌ها، بروندادها و اثرات است که رابطه بین اثرات مختلف را نمایش می‌دهد.



شکل ۲- مدل تحلیلی ارزیابی اثرات موزه‌ها

منبع: (یافته‌های نگارندگان)

در شکل ۲، منظور از درونداد، منابعی هستند که برای شروع یک پدیده، مورد نیاز می‌باشند؛ مانند کارکنان، مواد و لوازم، منابع مالی، محل و غیره. منظور از ارزش، نوع فعالیت و کارکردهایی است که برای آن پدیده تعریف شده است. هدف از برونداد، نتایج مستقیم فعالیت‌ها می‌باشند که به شکل کمی محاسبه می‌شوند و منظور از اثرات، نتایج بلندمدت فعالیت‌ها بر افراد و اجتماع محلی می‌باشد. اثرات اقتصادی، اشاره به اثر موزه‌ها بر عامل‌های اقتصادی از قبیل: اشتغال مستقیم یا غیرمستقیم از طریق رشد گردشگری و رونق خرید گردشگران از بازارهای محلی، ایجاد فرصت‌های شغلی جدید، رشد و توسعه اقتصادی (جذب سرمایه‌های جدید و ایجاد مشاغل جدید در منطقه)، اثر اقتصادی فردی (دستمزدها، رونق کسب‌وکار) و مخارجی که بازدیدکنندگان صرف غذا، اقامت، خدمات و تفریح می‌کنند دارد. اثرات اجتماعی، اثراتی هستند که تأثیر مداوم و مستقیمی بر زندگی اجتماعی انسان‌ها دارند (Plaza & Haarich, ۲۰۰۹). اثرات اجتماعی شامل: بهبود بهداشت و سلامت جامعه، اعتماد به نفس و عزت نفس، توانایی ابراز احساسات، درک و تحمل دیگران، هویت و غرور محلی، انسجام و هویت اجتماعی، بازسازی اجتماعی، کاهش انزوای اجتماعی و توسعه کارآفرینی محلی می‌باشد (Rodriguez & Blanco, ۲۰۰۲). اثرات ذاتی موزه‌ها نیز می‌توانند به‌عنوان بخشی از اثرات اجتماعی سازمان موزه‌ها محسوب گردد. اثرات ذاتی؛ یعنی اینکه هنر را وسیله‌ای برای تأمین احساسات،

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-03]
[DOR: 20.1001.1.23452870.1395.4.14.4.7]

پیوندهای اجتماعی، رشد زیبایی‌شناختی، انگیزاننده خلاقیت‌ها و مهارت‌های شناختی، قلمداد کرد.

۴- روش تحقیق

دو رویکرد اصلی در انجام ارزیابی اثرات اجتماعی وجود دارد: رویکرد تکنوکراتیک و مشارکتی. این رویکردها به دلیل نوع منبع گردآوری اطلاعات و اطلاعات گردآوری شده و تکنیک‌های ارزیابی، با یکدیگر متفاوتند. اساساً رویکرد تکنوکراتیک بر معرف‌های عینی و قابل سنجش، اتکا دارد و ارزیابی‌ها توسط افراد متخصص که در زمینه ارزیابی اثرات اجتماعی تخصص دارند انجام می‌شود؛ در حالی که رویکرد مشارکتی بر استفاده از دانش محلی در ارزیابی اثرات ادراک‌شده تأکید می‌کند (Fenton, ۲۰۰۵). ویژگی‌های اصلی داده‌های هر کدام از دو رویکرد مذکور، در جدول ۱ بیان شده‌اند.

جدول ۱- مقایسه ویژگی‌های داده‌ها در دو رویکرد تکنوکراتیک و مشارکتی

ویژگی داده‌ها	رویکرد تکنوکراتیک	رویکرد مشارکتی
ماهیت	عاری از ارزش (عینی)	مملو از ارزش (ذهنی)
منبع	کارشناسان	اجتماع محلی
نوع	کمی	کیفی
هدف	قانون‌نگر (یافتن روند متغیرها بر اثر الگویی ثابت)	تک‌نگاری (توجه به مجموعه‌های سیاسی و فرهنگی خاص)

منبع: (Macfarlane, ۱۹۹۹)

با توجه به اینکه در دو دهه اخیر به دلیل تسلط بیش از پیش ابعاد اقتصادی در ارزیابی اثرات موزه‌ها، کارکردها و معیارهای عینی و قابل لمس آنها در ارزیابی مدنظر قرار گرفته‌اند که در گزارش‌های کمی‌گرایانه مطرح گردیده‌اند، انتقادهای فراوانی نیز در مورد عدم‌کفایت شاخص‌های کمی در ارزیابی پیچیدگی فعالیت‌ها و اهداف موزه‌ها، اجزای مختلف و سازنده آن و ارتباط آن با ارزش‌های اجتماعی صورت گرفته است (Schrijvershop, ۲۰۰۷; Frateschi & lazzaro, ۲۰۰۹; Frey & Steiner, ۲۰۱۲; Black, ۲۰۰۵).

بنابراین در ارزیابی‌هایی که در سال‌های اخیر انجام گرفته‌اند، سعی شده است از رویکردهای کمی و کیفی به‌طور هم‌زمان بهره گرفته شود.

شیوه انجام تحقیق در پژوهش حاضر به این صورت بوده است که با توجه به رویکرد مشارکتی، تعدادی از ساکنین محل، کسبه و عابرین برای پاسخگویی به سؤالات تحقیق انتخاب شدند. سؤالات تحقیق به صورت سؤالات بسته طراحی شده بودند که در هر بخش، یک سؤال باز نیز قرار داده شده بود که پاسخگویان علاوه‌بر پاسخ‌های موجود دیگر، نظرات خود را نیز مطرح کنند که در نهایت از پاسخ‌های پاسخگویان به سؤالات بسته پرسشنامه، جداول فراوانی و توزیع کمی پاسخ‌ها استخراج گردید و از سؤالات باز، تحلیل‌هایی کیفی انجام شد که نتایج آن در بخش نتیجه‌گیری و مدیریت پیامدها استفاده شد. تعداد کل پاسخگویان، ۱۴۲ نفر می‌باشد که برای انتخاب پاسخگویان در رویکرد مشارکتی، از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شده است.

۵- یافته‌های تحقیق

در تحقیق حاضر، تعداد ۱۴۲ نفر مورد مصاحبه قرار گرفتند که از این تعداد ۸۵ نفر (۶۰ درصد) مرد و ۵۷ نفر (۴۰ درصد) زن هستند. حداقل طیف سنی

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-03]
[DOR: 20.1001.1.23452870.1395.4.14.4.7]

پاسخگویان، ۲۴ سال و حداکثر آن ۷۰ سال و میانگین سنی پاسخگویان ۴۶ سال می‌باشد. ۸۸ نفر (۶۲ درصد) از پاسخگویان را افراد متأهل و ۵۴ نفر (۳۸ درصد) را افراد مجرد تشکیل می‌دهند. ۳۲ نفر (۲۳ درصد) از پاسخگویان، کسبه محل، ۴۷ نفر (۳۳ درصد)، ساکنین محل و ۴۲ نفر (۳۰ درصد)، عابران هستند. در جدول ۲، اثرات و پیامدهای احتمالی مثبت و منفی پروژه در بعد اقتصادی نشان داده شده است. همان‌گونه که ارقام این جدول نشان می‌دهند براساس طیف پنج بخشی لیکرت است که ارقام آن از ۱ تا ۵ و میانگین طیف نیز بالاتر ۳/۵ می‌باشد، پاسخگویان در مورد تمامی گزینه‌های اثرات اقتصادی، نمره‌ای بالاتر از میانگین دریافت کرده‌اند و آزمون T تک‌نمونه‌ای نیز نشان می‌دهد که تمامی ارقام با سطح اطمینان بالایی از میانگین طیف بالاتر هستند که این موضوع نشان می‌دهد که پاسخگویان، نظر نسبتاً قاطعی در مورد این اثرات دارند. پاسخگویان به اتفاق توسعه گردشگری، ایجاد زمینه برای سرمایه‌گذاری خارجی، رونق صنعت فرش، اشتغال‌زایی، ایجاد زمینه برای توسعه مشاغل و خدمات مرتبط، رونق کاسبی اصناف محل، افزایش اعتبار تجاری محل، نوسازی املاک و توسعه صنایع وابسته را از اثرات مثبت و افزایش قیمت زمین و اجاره‌بها، افزایش هزینه زندگی، عوارض و مالیات گزاف و هزینه‌های بالای ایجاد زیرساخت‌های مرتبط را از اثرات منفی این پروژه بیان نموده‌اند.

جدول ۲- اثرات اقتصادی کاخ موزه فرش تبریز

ساختار اقتصادی	میانگین	مقدارT	معنی‌داری
توسعه گردشگری	۳/۸۲	۱۴/۰۳	۰/۰۰۰
سرمایه‌گذاری خارجی	۳/۴۶	۱۰/۷۱	۰/۰۰۰
رونق صنعت فرش	۳/۷۲	۱۴/۰۲	۰/۰۰۰
اشتغال‌زایی	۳/۷۸	۱۳/۴۷	۰/۰۰۰
کالا و خدمات مرتبط	۳/۵۷	۱۲/۱۱	۰/۰۰۰
رونق کاسبی	۳/۷۱	۱۲/۹۳	۰/۰۰۰
افزایش قیمت زمین	۳/۵۰	۱۱/۳۹	۰/۰۰۰
افزایش اجاره‌بها	۳/۴۴	۱/۴۲	۰/۰۰۰
اعتبار تجاری محل	۳/۳۴	۹/۳۵	۰/۰۰۰
نوسازی املاک	۳/۵۹	۱۱/۴۷	۰/۰۰۰
صنایع وابسته	۳/۶۲	۱۲/۲۵	۰/۰۰۰
افزایش هزینه زندگی	۳/۴۱	۱۰/۰۰	۰/۰۰۰
عوارض و مالیات	۳/۵۲	۱۰/۹۴	۰/۰۰۰
هزینه ایجاد زیرساخت‌ها	۳/۳۸	۹/۳۶	۰/۰۰۰

منبع: (یافته‌های نگارندگان)

در جدول ۳، اثرات و پیامدهای احتمالی مثبت و منفی پروژه در بُعد اجتماعی نشان داده شده است. همان‌گونه که ارقام این جدول نشان می‌دهند براساس طیف پنج بخشی لیکرت که ارقام آن از ۱ تا ۵ و میانگین طیف نیز بالاتر از ۳/۵ می‌باشد، پاسخگویان در مورد تمامی گزینه‌های اثرات اجتماعی، نمره‌ای بالاتر از

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-03]
[DOR: 20.1001.1.23452870.1395.4.14.4.7]

میانگین دریافت کرده‌اند و آزمون T تک‌نمونه‌ای نیز نشان می‌دهد که تمامی ارقام با سطح اطمینان بالایی از میانگین طیف بالاتر هستند که این موضوع نشان می‌دهد که پاسخگویان، نظر نسبتاً قاطعی در مورد این اثرات دارند. پاسخگویان به اتفاق افزایش دانش و اطلاعات مردم در زمینه صنعت فرش، هویت‌بخشی به ساکنین محل، بهبود تصویر ذهنی ساکنین نسبت به محل زندگی، دلبستگی ساکنین به محل زندگی، دلبستگی کسبه نسبت به شغل خود، افزایش تعاملات اجتماعی و دانش فرهنگی، افزایش انسجام اجتماعی، کاهش جرائم اجتماعی، تقویت هویت قومی، تعامل متخصصان با یکدیگر، ایجاد فضایی برای گذران اوقات فراغت، ایجاد حس علاقه‌مندی نسبت به فرهنگ و هنر و تغییر نگرش مردم نسبت به فرهنگ و هنر را از جمله آثار مثبت اجتماعی ذکر نموده‌اند و ترافیک و شلوغی، سلب آسایش کسبه و به هم خوردن همگونی فرهنگی را از نکات منفی پروژه بیان کرده‌اند.

جدول ۳- اثرات اجتماعی کاخ‌موزه فرش تبریز

ساختار اجتماعی	میانگین	مقدار T	معنی‌داری
دانش و اطلاعات	۳/۷۰	۱۲/۹۵	۰/۰۰۰
هویت جدید به ساکنین	۳/۳۵	۹/۲۰	۰/۰۰۰
تصویر ذهنی	۳/۴۸	۱۰/۱۰	۰/۰۰۰
دلبستگی مکانی	۳/۴۹	۱۰/۵۷	۰/۰۰۰
دلبستگی شغلی	۳/۶۶	۱۲/۳۷	۰/۰۰۰
تعاملات اجتماعی	۳/۶۱	۱۲/۵۶	۰/۰۰۰
دانش فرهنگی	۳/۸۷	۱۴/۸۸	۰/۰۰۰
انسجام اجتماعی	۳/۵۸	۱۱/۵۴	۰/۰۰۰
کاهش جرائم	۳/۵۶	۱۱/۰۳	۰/۰۰۰
هویت قومی	۳/۷۵	۱۳/۲۸	۰/۰۰۰
ترافیک و شلوغی	۳/۴۴	۹/۸۳	۰/۰۰۰
تعامل تخصصی	۳/۵۲	۱۲/۲۰	۰/۰۰۰
اوقات فراغت	۳/۵۰	۱۰/۹۳	۰/۰۰۰
علاقه‌مندی به فرهنگ و هنر	۳/۷۴	۱۳/۳۰	۰/۰۰۰
سلب آسایش	۳/۳۲	۹/۷۷	۰/۰۰۰
بافت ناهمگون	۳/۲۰	۷/۳۲	۰/۰۰۰
تغییر نگرش	۳/۳۳	۸/۹۹	۰/۰۰۰

منبع: (یافته‌های نگارندگان)

۶- نتیجه‌گیری و پیشنهاد

در دهه‌های اخیر، تغییرات مدیریتی ایجاد شده در مدیریت و تأمین منابع مالی موزه‌ها، سبب شده که ارزیابی اثرات موزه‌ها نه تنها ابعاد مالی بلکه ابعاد اجتماعی را نیز شامل شود. تعیین اثرات موزه‌ها بسیار اهمیت دارد. موزه‌ها باید موقعیت‌شان را از طریق انجام بهتر نقش‌های اجتماعی خود در بین عامه مردم مشروعیت بخشند. تحقیق حاضر با هدف بررسی اثرات اجتماعی و اقتصادی کاخ موزه فرش تبریز انجام گرفت که به‌طور کلی، می‌توان این اثرات را در قالب جدول ۴ خلاصه کرد.

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.23452870.1395.4.14.4.7]

جدول۴- اثرات اجتماعی و اقتصادی کاخ‌موزه فرش تبریز

اثرات اجتماعی	
موزه فرش به‌عنوان آشتی‌دهنده	- آشتی اجتماعی محلی با میراث فرهنگی جامعه - آشتی فرهنگی افراد غیربومی و بومی
موزه فرش به‌عنوان عامل شمولیت اجتماعی	- مشخص شدن تفاوت‌های فرهنگی و ایجاد احترام متقابل بین آنها - ایجاد حس غرور، تعلق خاطر نسبت به اجتماع - ایجاد امکان شناخت فرهنگ‌ها از همدیگر - تقویت حس هویت فرهنگی گروه از طریق معرفی ابعاد ناشناخته فرهنگ
رشد آگاهی اجتماعی	- پررنگ کردن موضوعات جدید اجتماعی - آیینه‌ای در مقابل اجتماع که انعکاس جامعه می‌باشد.
سرمایه انسانی	
ایجاد شبکه‌ها و روابط اجتماعی	- فعالیت‌های مشترک سبب ایجاد تعاملات مشترک بین اعضا جامعه - گسترش فعالیت‌های داوطلبانه - گسترش شبکه‌های اجتماعی
بینش‌سازی	- ارائه بینش در زمینه تاریخ و حال جامعه - تشخیص اینکه بخشی از یک تصویر بزرگ‌تر هستیم. - کمک به درک تغییرات نگرشی و بینشی
ایجاد الهامات فردی	- الهام یافتن از زندگی و دستاوردهای دیگران - تحریک حس کنجکاوی و تلاش برای کسب اطلاعات بیشتر - منبع بی‌نظیری برای الهامات خلاقانه برای هنرمندان و طراحان می‌باشد.
اثرات اقتصادی	
اشتغال	- ایجاد اشتغال برای کارکنان و پیمانکاران - پروژه‌های مرتبط با موزه فرش باعث سرمایه‌گذاری و ایجاد اشتغال در این حوزه می‌شوند.
جذب گردشگر	- وجود موزه فرش سبب صرف بیشتر پول گردشگران از قبیل: خرید وسایل، غذا، حمل‌ونقل و مقولات دیگری از قبیل سوغاتی خواهد شد.
توسعه اقتصاد محلی	- ایجاد موزه فرش، زمینه را برای ایجاد زیرساخت‌های جدید اقتصادی در محل فراهم می‌سازد. - رونق‌بخشی به کاسبی کسبه محل - وجود نمایشگاه‌های مختلف سبب تزریق بیشتر پول به اقتصاد محلی خواهد شد.

منبع: (یافته‌های نگارندگان)

مدیریت پیامدها: گرچه ممکن است نظارت مداوم مورد نیاز نباشد، اما نظارت بر اثرات محیطی در مراحل مختلف پروژه ضروری است. از طریق مقایسه نظام‌مند و ارزیابی تغییرات محیطی در مقابل اطلاعات پایه‌ای، مجریان پروژه‌ها می‌توانند میزان تأثیراتشان و تطبیق رفتارشان را براساس آن ارزیابی کنند. همچنین نظارت به آنها کمک می‌کند تا کاربردی بودن واژگان و شرایط مصوب را در طول فازهای ساخت و کاربست، بررسی کنند، بر اثرات پروژه و اثربخشی شاخص‌های تعدیل نظارت کنند، اقدامات لازم را برای بهبود مشکلات انجام دهند و در صورت نیاز، استنادات و ارزیابی‌های لازم برای تقویت ارزیابی‌های اجتماعی و محیطی آینده فراهم سازند. در جدول ۵ با توجه به یافته‌های تحقیق حاضر، به برخی از پیشنهادها و اقدامات مرتبط و ذی‌نفعان مرتبط با مدیریت بهتر اثرات پروژه اشاره شده است.

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.23452870.1395.4.14.4.7]

جدول ۵- مدیریت پیامدهای پروژه کاخ‌موزه فرش تبریز

پیشنهادها	اقدامات	ذی‌نفعان
ایجاد فرصت‌های جدید اشتغال در صنعت فرش	- جست‌وجوی امکانات لازم برای ایجاد مشاغل مرتبط - تسهیل مشارکت بین گروه‌های محلی آموزش‌دیده و شرکت‌ها - حمایت‌های لازم از فعالان صنعت فرش	- سازمان فنی‌وحرفه‌ای - سازمان تأمین اجتماعی - وزارت فرهنگ و ارشاد -سازمان میراث فرهنگی، صنایع‌دستی و گردشگری
تسهیل در شبکه‌های حمل‌ونقل اطراف موزه	- ایجاد شبکه‌های حمل‌ونقل فعال از تمامی نقاط شهر - ایجاد محدودیت‌های ترافیکی - ایجاد پارکینگ - کاهش فاصله و زمان برای دستیابی به خدمات - بهبود خطوط مواصلاتی به نقاط مرکزی شهر	- شهرداری - نیروی انتظامی - بخش خصوصی
ایجاد فضای مکث و استراحت در اطراف موزه	- ایجاد فضای سبز - توسعه اقامتگاه‌ها و هتل‌ها در اطراف طرح - ایجاد رستوران‌ها و کافی‌شاپ‌ها - توسعه تسهیلات و وسایل آسایش - ایجاد فضاها و تسهیلاتی برای معلولین و جانبازان	- شهرداری - سازمان میراث فرهنگی، صنایع‌دستی و گردشگری - سازمان بهزیستی - بخش خصوصی
ایجاد فضاها و برنامه‌های آموزشی	- ایجاد سالن همایش - ایجاد کتابخانه و سالن نشریات - برگزاری کارگاه‌ها و سمینارهای آموزشی - برقراری ارتباط با دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی تخصصی	- وزارت فرهنگ و ارشاد - دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی - شرکت‌های مشاوره
ایجاد فعالیت‌های جمعی و فضاهای ملاقات برای تعاملات فرهنگی و نسلی	- توسعه فضاهای عمومی - برگزاری مسابقات و فعالیت‌های جمعی داوطلبانه	- شهرداری - وزارت ورزش و جوانان
حفظ هویت فعلی محل	- محافظت از ساختمان‌ها و بناهای تاریخی محل - اطمینان از اینکه ارزش بناهای تاریخی حفظ خواهند شد	- سازمان میراث فرهنگی

منبع: (یافته‌های نگارندگان)

* این مقاله مستخرج از مبانی نظری پایان‌نامه مقطع کارشناسی‌ارشد معماری کسری رهبری‌پور با عنوان «طراحی موزه تاریخ فلسفه هنر با نگرشی بر آراء متفکران اسلامی» می‌باشد.

۷- منابع

آیت‌الله‌زاده شیرازی، باقر. (۱۳۷۱). سیمای موزه‌های کشور، *نشریه موزه‌ها*، شماره۱۲، سازمان میراث فرهنگی، تهران.

اشرفی، مهناز. (۱۳۸۹). بررسی مقایسه‌ای مفهوم اکوموزه با موزه‌های سنتی، *فصلنامه نامه معماری و شهرسازی*، شماره۴، ۷۵-۶۱.

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.23452870.1395.4.14.4.7]

جواهری، محمدرضا. (۱۳۸۳). موزه‌ها و کارکردهای امروز و آتی. *نشریه موزه‌ها*، شماره ۴۰.

علی قریب، عباس. (۱۳۸۶). از باغ ایرانی دیروز تا معماری نوین امروز؛ طرح رتبه پنجم مسابقه طراحی مرکز تجاری فرش تبریز، *فصلنامه معماری و ساختمان*، شماره ۱۳، ۷۵-۷۰.

مرصوصی، نفیسه؛ خانی، محمدباقر. (۱۳۹۰). تحلیل کارکردهای اقتصادی بازار تبریز و حوزه نفوذ آن، *فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ۴۳ (۷۵)، ۱۵۲-۱۳۳.

Appleton, J. (۲۰۰۱). *Museum for the People (Conversation in Print).*

Barrow, C. J. (۲۰۰۰). *Social impact assessment: an introduction.* Oxford University Press.

Bedate, A. M., Herrero, L. C., Sanz, J. A. (۲۰۰۹). Economic valuation of a contemporary art museum: correction of hypothetical bias using a certainty question. *Journal of Cultural Economics*, ۳۳(۳), ۱۸۵-۱۹۹.

Black, G. (۲۰۰۵). *The Engaging Museum London*. Oxford, UK: Routledge.

Butler, B. (۲۰۰۷). *Return to Alexandria: an ethnography of cultural heritage revivalism and museum memory*. Left Coast Press.

Culture Heritage Consortium. (۲۰۰۲). *Impact Evaluation of Museums, Archives and Libraries: Quantitative Time Series Data Identification Exercise*. London: Resource: The Council of Museums, Archives and Libraries.

Esteves, A. M., Franks, D., Vanclay, F. (۲۰۱۲). Social impact assessment: the state of the art. *Impact Assessment and Project Appraisal*, ۳۰(۱), ۳۴-۴۲.

Fenton, M. (۲۰۰۵). Guidebook on social impact assessment. *NEW SOUTH WALES DEPARTEMENT OF PLANNING (ed.). Townsville, Queensland*.

Foster, S. (۲۰۰۶). The city as an ecological space: social capital and urban land use. *Notre Dame law review*, ۸۲(۲).

Frateschi, C. F., Lazzaro, E. (۲۰۰۹). A comparative econometric analysis of museum attendance by locals and foreigners: The cases of Padua and Seville. *Estudios de economía aplicada*, ۲۷(۱), ۱۷۷-۱۹۸.

Frey, B. S., Steiner, L. (۲۰۱۲). Pay as you go: a new proposal for museum pricing. *Museum Management and Curatorship*, ۲۷(۳), ۲۲۳-۲۳۵.

Garnett, R. (۲۰۰۲). The impact of science centers/museums on their surrounding communities: summary report. *Washington, DC: Association of science-technology centers. Accessed September*, ۳۰, ۲۰۱۲.

Hartz-Karp, J., Pope, J. (۲۰۱۱). ۱۵. Enhancing effectiveness through deliberative democracy. *New Directions in Social Impact Assessment: Conceptual and Methodological Advances*, ۲۵۳.

Holden, J. (۲۰۱۳). *How We Value Arts and Culture*, in Mickov B., Doyle J. (edited by), Sustaining Cultural Development. Unified Systems and New Governance in Cultural Life, Gower Publishing Limited.

Hooper-Greenhill, E. (۲۰۰۷). *Museums and education: Purpose, pedagogy, performance*. Routledge.

ICOM. (۲۰۰۷). *Declaration of the International Council of Museums (ICOM) and the World Federation of Friends of Museums (WFFM) for worldwide Sustainable Cultural Tourism.* Paris: The International Council of Museums.

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.23452870.1395.4.14.4.7]

Kimble, G. (۲۰۱۴). Children learning about biodiversity at an environment centre, a museum and at live animal shows. *Studies in Educational Evaluation*, ۴۱, ۴۸-۵۷.

Lampi, E., Orth, M. (۲۰۰۹). Who visits the museums? A comparison between stated preferences and observed effects of entrance fees. *Kyklos*,۶۲(۱), ۸۵-۱۰۲.

Macfarlane, M. (۱۹۹۹). *An Evaluation of Social Impact Assessment Methodologies in the Mining Industry*. University of Bath.

Message, K. (۲۰۰۶). The New Museum, Theory, *Culture & Society;* ۲۳(۲-۳). ۶۰۳.

Mozaffary, A. (۲۰۰۷). *Modernity and identity: The National Museum of Iran.* In S. J. Knell, S. MacLeod, & S. Watson (Eds.), Museum revolutions: How museums change and are changed (pp. ۸۷–۱۰۴). London: Routledge.

Parry, R., Burton, J.K. (۲۰۱۰). *Museums in a Digital Age*, London: Routledge.

Piekkola, H., Soujanen, O., Vainio, A. (۲۰۱۴). *Economic impact of museums*. University of Vaasa LEVON INSTITUTE.

Plaza, B. (۲۰۱۰). Valuing museums as economic engines: Willingness to pay or discounting of cash-flows?. Journal of Cultural Heritage, ۱۱(۲), ۱۵۵–۱۶۲.

Plaza, B., Haarich, S. (۲۰۰۹). Museums for urban regeneration? Exploring conditions for their effectiveness. *Journal of Urban Regeneration & Renewal*, ۲(۳), ۲۵۹-۲۷۱.

Rodríguez, J. P., Blanco, V. M. F. (۲۰۰۲). Optimal pricing and grant policies for museums. *Papeles de trabajo del Instituto de Estudios Fiscales. Serie economía*, (۳), ۳-۲۲.

Schrijvershop, C. (۲۰۰۷). *Do (not) blame the price: A quantitative analysis of the different determinants of the museum demand, MA Thesis*, Erasmus University Rotterdam.

Scott, C.A. (۲۰۰۶). Museums, impact and value. *Cultural Trends*, ۱۵(۵۷), ۴۵-۷۵.

Selwood, S. (۲۰۱۰). *Making a difference: the Cultural Impact of Museums, National Museum Directors'Conference(NMDC)*; http://www.nationalmuseums.org.uk/media/documents/publications/cultural_impact_final.pdf

Throsby, D. (۲۰۰۶). *The value of cultural heritage: What can economics tell us?*.

Tuck, F. (۲۰۱۵). *The Economic Impact of Museums in England*. Economic research & business intelligence.

Van Aalst, I., Boogaarts, I. (۲۰۰۲). From museum to mass entertainment the evolution of the role of museums in cities. *European Urban and Regional Studies*, ۹(۳), ۱۹۵-۲۰۹.

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.23452870.1395.4.14.4.7]